

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ)

відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Олексіївська виправна колонія (№ 25)» (далі – ВК, колонія, установа), у якій на час відвідування НПМ утримувались 722 засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 21-22 серпня 2023 року відвідування ВК, для виконання функцій національного превентивного механізму, встановлено що в установі не дотримується норма площі на одного засудженого в окремих спальних приміщеннях відділення соціально-психологічної служби № 1.

Частиною 1 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1 Європейських пенітенціарних правил передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [CPT/Inf(97)10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Європейським судом з прав людини також неодноразово констатувались порушення статті 3 (заборона катування) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку переповненістю та незабезпеченням належної житлової площі на одного засудженого («Горбатенко проти України», «Сукачов проти України», «Яковенко проти України»).

Невжиття заходів щодо виконання рекомендацій КЗК та незабезпечення в установі належної житлової площі на одного засудженого може призвести до чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини на підставі порушень статті 3 Конвенції та призначення виплат значної суми коштів, як моральної компенсації за перебування у таких умовах.

Так, у спальному приміщенні № 7 проживало 10 осіб, у той час, як площа зазначеного приміщення складала 33,5 м² (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 3,35 м²).

В спальному приміщенні № 8 проживало 9 осіб, в той час, як площа зазначеного приміщення складає 29,1 м², відповідно на одного засудженого припадає 3,2 м².

Аналогічний факт також виявлений у спальному приміщенні № 9.

Зазначені порушення усунуті адміністрацією установи в ході проведення відвідування. Зокрема, фактична площа на одного засудженого у спальному приміщенні № 7 склала 4,18 м², в спальному приміщенні № 8 – 4,15 м², у спальному приміщенні № 9 – 4,15 м².

Крім того, незважаючи на те, що з 2015 року у нормативно-правових документах відсутня норма, яка визначала можливість фіксації до стін ліжок у приміщеннях дисциплінарного ізолятора на денний час, в установі збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку адміністрації установи, так як засуджені можуть бути позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня.

Зазначене порушення було усунуто до завершення відвідування адміністрацією установи, шляхом демонтажу засобів фіксації.

Крім того, під час відвідування дисциплінарного ізолятора установи встановлено, що через надмірну заграбованість вікон та близькість розташування приміщення дисциплінарного ізолятора до інших приміщень установи у деяких камерах недостатньо природного освітлення тому постійно увімкнено загальне освітлення.

На час відвідування показник загального освітлення складав 9,1 люкс при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат при загальному освітленні має складати 150 люкс.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерному приміщенні № 3 здійснювалося з використанням приладу люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5 (далі – Порядок), засудженим надається послуга доступу до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через мережу Інтернет. Для організації надання засудженим послуг доступу до мережі Інтернет в установі обладнано інтернет-клас.

Однак, незважаючи на наявність інтернет-класу в установі, засуджені не користуються ним з метою подачі електронних звернень.

Так, згідно інформації, отриманої від Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, протягом 2022-2023 років з установи не було надіслано жодного електронного звернення.

Пунктами 3.1. та 3.2 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція) передбачено, що засуджені до позбавлення волі мають право працювати. Праця здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою - підприємцем або юридичною особою, для яких засудженими здійснюється виконання робіт чи надання послуг.

Під час відвідування установи встановлено, що засуджені працюють згідно трудових договорів, які зареєстровані у відповідному журналі.

Відповідно до стаття 21 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) трудовим договором є угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, а роботодавець зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю.

Ознайомленням зі змістом трудових договорів із засудженими встановлено, що дані договори не містять інформації щодо роботи, яку виконує засуджений-працівник, а також посаду яку він займає, що є порушенням вимог законодавства про працю.

Групою НПМ також зафіксовано порушення трудових прав працівників-пекарів (██████████, ██████████, ██████████), оскільки посадові (робочі) інструкції пекарів не затверджені керівником установи, не відображається важкість роботи в нічний час (робочий день пекаря починається о 5.00 та має оплачуватися з 5.00 до 6.00 як нічний).

Оплата праці працівників залучених до роботи у нічний час та святкові дні повинна проводитися у підвищеному розмірі.

Робочі (посадові) інструкції робітників розробляються на основі кваліфікаційних характеристик відповідних професій, що містяться в галузевих

випусках Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (далі — ДКХП).

У кваліфікаційних характеристиках визначається перелік основних робіт, які властиві тій чи іншій професії, та забезпечується єдність у визначенні кваліфікаційних вимог щодо певних категорій, розрядів і професій. Конкретний же перелік робочих прав та обов'язків робітників визначається в робочих інструкціях з урахуванням специфіки діяльності конкретного підприємства, установи чи організації та особливостей його організаційно-штатної структури.

Вимоги щодо структури, змісту, оформлення, порядку затвердження робочих інструкцій наводяться у Загальних положеннях ДКХП, які містяться в Розділі 2 Випуску 1 ДКХП «Професії робітників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності», затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336.

Згідно штату обслуговуючого персоналу з числа засуджених з 01 жовтня 2022 року визначено 11, 25 штатних одиниць за посадами кухар, пекар, різальник харчової продукції, кухонний робітник, кравець, взуттьовик з ремонту взуття, машиніст із прання та ремонту спецодягу, перукар, слюсар-сантехнік. Робочі інструкції за вищеперерахованими найменуваннями робіт, посад групі НПМ надані тільки на посаду пекаря та кухаря.

Крім того, засуджені, які залучаються до праці у ДП «Підприємство ДКВС України (№25)» працюють по 9 годин на день 6 днів на тиждень, при цьому оплата засудженого за роботу в місяць складає лише 400-550 грн (що в 14 раз менше за мінімальну заробітну плату відповідного періоду).

Заниження норм розцінок виготовлення продукції, впливає на низький рівень оплати праці засуджених. Зокрема, калькуляція відпускної ціни з податком на додану вартість по виготовленню автопричепа ПВА-У5 (без резини, дисків, дуг, тенту, ресорів) за 1 одиницю зазначена 18840 грн (без зазначення вартості витрат на сировину), трудовитрати засудженого розраховані у сумі – 904,15 грн, тобто лише 5 % від визначеної ціни, решта 95 % - податки, адміністративні витрати, втрати на збут тощо.

В установі засуджені працюють без належного забезпечення спецзасобами з охорони праці (рукавицями та фартухами для зварювальних робіт, масками та респіраторами тощо).

На виконання рекомендації групи НПМ під час відвідування адміністрація установи забезпечила засуджених спецзасобами з охорони праці.

Згідно ст. 118 КВК України адміністрація установи зобов'язана створювати умови для праці засудженим та відповідно дотримуватися трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працівників із числа засуджених.

В установі за займаними посадами із засудженими-працівниками не проводяться первинний та наступні чергові інструктажі, взагалі не ведуться відповідні журнали реєстрації інструктажів.

Крім того встановлено, що відео з камери спостереження на міжзонному

КПП (до промислової зони), у порушення вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5, не зберігається на жорсткий диск.

Середній показник умовно-дострокового звільнення в установах Державної кримінально-виконавчої служби України у 2023 році становить 32,5 %.

Однак, під час відвідування установи встановлено, що станом на 21.08.2023 під дію ст. 81 Кримінального кодексу України (далі – КК України) підпадало 178 засуджених, комісією розглянуто 178 матеріалів, за якими 153 засудженим відмовлено в умовно-достроковому звільненні, як таким, що не довели свого виправлення, а відносно 25 (14 %) засуджених прийнято позитивне рішення.

Таким чином через суб'єктивне негативне ставлення адміністрації установи до питання умовно-дострокового звільнення засуджені обмежені в праві бути звільненим з ВК, окрім як після відбуття всього строку покарання.

Аналогічні факти встановлені й під час розгляду матеріалів щодо заміни невідбутої частини покарання більш м'яким. Так, під дію ст. 82 КК України підпадало 166 засуджених, комісією розглянуто 166 матеріалів, усім засудженим відмовлено в заміні невідбутої частини покарання більш м'яким, як особам, що не стали на шлях виправлення.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Олексіївська виправна колонія (№ 25)», зокрема:

1.1. Забезпечити дотримання норм площі на одного засудженого в установі, у відповідності до вимог національних та міжнародних нормативно-правових актів;

1.2. Забезпечити камери дисциплінарного ізолятора установи належним рівнем природного освітлення;

1.3. Провести роз'яснювальну роботу із засудженими щодо можливості надсилання електронних звернень;

1.4. Забезпечити реалізацію права засуджених на оплачувану працю згідно із законодавством про працю;

1.5. Вжити заходів щодо своєчасного контролю за забезпеченням працівників із числа засуджених відповідним спецодягом та іншими засобами для виконання робіт з дотриманням законодавства про охорону праці;

1.6. Переглянути організацію роботи застосування до засуджених умовно-дострокового звільнення та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким в частині усунення обмежень в праві бути звільненим з ВК.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Олексіївська виправна колонія (№ 25)» на 13 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Коноплястий Сергій (050)-967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав
людини
№8023.2/23/39.1 від 08.09.2023
КЕП: Лубінець Д. В. 08.09.2023 22:37
5FB77F7B650371D0400000E88D010044560300